7. 9. 2016

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Korporátní maska a její sejmutí

Téma tzv. korporátní masky a jejího stržení není nikterak nové. Svou tradici má zejména ve státech s angloamerickým právním systémem, kde se ze soudní rozhodovací praxe zrodila doktrína Piercing the Corporate Veil. Zcela pozadu ale nezůstalo ani kontinentální právo, i když zde propichování korporátního závoje není tak intenzivní, a to s ohledem na zásadní absenci pozitivněprávního základu. V dalším je tedy třeba mít na paměti především odlišnosti obou právních systémů, což se pak odráží právě i v přístupu ke zkoumanému tématu.

Důvodů, proč zkoumat možnosti sejmutí korporátní masky, je jistě více. Jedním, a patrně základním, důvodem je stanovení hranice zneužití právní formy korporace, tj. její majetkové a odpovědnostní samostatnosti. Není výjimečné, že korporátní forma podnikání se využívá nikoliv jen ke snížení rizika (což bych považoval za legitimní cíl), ale právě k naprostému odstranění podnikatelského rizika via potlačení personální odpovědnosti společníků, což již zcela legitimní být nemusí.

Obecně vzato, oddělenost či oddělitelnost vlastníka (společníka) od jeho korporace byla vždy jedním z účelů využívání této právní formy. Takovým způsobem se tedy (legitimně) sledovalo snížení rizika podnikání. *Obchodní společnosti (pozn.: zejména ty námořní) ve svých počátcích, prakticky od 15. století, byly zakládány s cílem omezit odpovědnost investora v případě nezdaru obchodu a z toho vyplývajícího zadlužení tak, aby neohrozilo jeho osobu a jeho rodinu v současnosti i do budoucnosti*.[1] Koncepci samostatnosti právnických osob pak lze zasadit do 19. století, kdy se tvoří na základu ideálu obchodní kapitálové společnosti.[2] Z. Kühn[3] připomíná, že „*neodmyslitelným předpokladem takovéto koncepce byla totiž liberální ekonomika laissezfaire, jejímiž, pro naše účely relevantními znaky jsou: volné soutěžení mnoha společností v rámci jednoho trhu; velká, veřejně vlastněná kapitálová společnost s tisíci drobnými akcionáři či jinými držiteli vkladů či podílů na společnosti, jejichž možnost podílet se na každodenním řízení společnosti je nulová. V takových podmínkách tudíž vskutku dochází fakticky i právně k oddělení vlastnictví od možnosti řídit společnost. Právní samostatnost takovéto společnosti tedy není jen fikcí, ale do značné míry odpovídá realitě*.“

Uvedené stran oddělenosti osob společníka a korporace bylo také potvrzeno ve slavném případu *Salomon v A Salomon & Co Ltd [1897] AC 22*. Jde o stěžejní a základní rozhodnutí v otázce separace majetku společníka a korporace. Lze si připomenout, že pan Aron Salomon byl londýnským obuvníkem s více jak třicetiletou praxí. Po čase se rozhodl, že část svého podnikání přenechá členům své rodiny, a za tímto účelem také založil společnost s ručením omezeným, do níž vložil svůj podnik (podnikatelský majetek). Tito rodinní příslušníci se tedy stali jednak společníky, ale také obsadili manažerské pozice. Krátce poté byl obuvnický průmysl postižen ekonomickou krizí a následnými stávkami odborů, což přivedlo korporaci Salomon & Co do úpadku. Při likvidaci pak probíhaly snahy

získat zpět do majetkové podstaty finanční prostředky vyplacené rodinným příslušníkům za obchodní podíly a z jiných titulů, při argumentační linii, že jde o totožnost osoby korporace a těchto fyzických osob. Soud první instance (High Court) se postavil na stranu žalobce, s tím, že na korporaci nelze hledět jako na něco odděleného od jejího vlastníka. Soud druhé instance (Court of Appeal) toto rozhodnutí podpořil, i když s poněkud jinou argumentací, a to, že daná struktura společnosti s ručením omezeným byla Salomonem vytvořena s úmyslem krácení věřitelů. A teprve Sněmovna Lordů (House of Lords) se přiklonila na stranu Arona Salomona a rozhodnutí obou instancí zrušila. Sněmovna podala, že **korporace je nadána vlastní právní osobností a že je v podstatě jakousi korporátní maskou (korporátním závojem), jež nemůže být odstraněna jen z důvodu nespravedlnosti či neférovosti**. Společníkovi pak náleží právo se za touto korporátní maskou skrývat, neb mu to zákon umožňuje.

V Německu se vyvinula doktrína s názvem „Durchgriffshaftung“, jež umožňuj povolat k odpovědnosti účastníky korporace. Přes původní[4] v zásadě pozitivní přístup k uvedené doktríně lze pozorovat určitý ústup a omezení její aplikace, tj. spíše jsou zde snahy německých soudů o zachování defaultního stavu korporátního závoje, nežli jeho protržení.

Jedním ze tří stěžejních rozhodnutí je případ „Bremer Vulkan“.[5] Společnost s ručením omezeným získala od státu finanční prostředky na rozvoj a investice. Namísto toho ale tyto prostředky nechala rozplynout mezi jiné společnosti, s nimiž byla v koncernu (firemní skupině). Pro finanční obtíže celé skupiny se však nepodařilo dané finanční prostředky dostat zpět do společnosti, v důsledku čehož tato společnost zbankrotovala. Stát následně podal žalobu na náhradu škody přímo proti ředitelům oné společnosti. Spolkový soudní dvůr pak v rámci tohoto případu zavedl dvě nové doktríny: (a) **kapitálová jednotnost**, (b) **právo korporace na dlouhodobost**, z nichž plyne, že **v případech, kdy člen korporace konal kroky, jež lze označit za „demoliční zásah“, lze tohoto člena povolat k přímé odpovědnosti a žádat na něm náhradu škody**.

Navazujícím je tzv. případ „KBV“.[6] I zde se Spolkový soudní dvůr přiklonil k možnosti sejmutí korporátní masky. Dané však postavil na tzv. **zneužití korporátní formy**, tj. vlastně právní fikce právnické osoby. Odkázal se přitom na **zásadu poctivosti**, jež je zakotvena v § 242 BGB, a dále pak na **zákaz výkonu práva za účelem způsobení škody jiné osobě** (§ 226 BGB). Důsledkem takového zneužití práva je zbavení společníka privilegia omezené odpovědnosti. Za základ pak může být vzato i ustanovení § 826 BGB, týkající se odpovědnosti jednající osoby za úmyslné způsobení škody jednáním v rozporu s dobrými mravy.

Nastolená pozitivní praxe však byla Spolkovým soudním dvorem přehodnocena v případu „TriHotel“.[7] Dosavadní přístup byl totiž kritizován zejména z toho důvodu, že **uspokojením jednoho z věřitelů se poškozují věřitelé jiní**. V uvedeném případu se tak soud sice nevzdal samotné myšlenky proniknutí za korporátní závoj, avšak konstatoval, že není postačující samotný demoliční zásah, který je jen jedním z druhu deliktu dle § 826 BGB. Žalobu pro tento delikt pak podmínil současným podáním žaloby na vrácení dotyčným společníkem finančních prostředků zpět do korporace, jak je dáno ustanoveními §§30 a násl. GmbHG.

Jak je tedy vidět, v kontinentálním právním řádu lze doktrínu sejmutí korporátní masky stavět zejména na zásadách poctivého jednání a obecné odpovědnosti za zneužití práva. Je však otázka, kudy se vydat v rámci práva procesního.

V českém právním prostředí se pojetí majetkové samostatnosti korporace a jejích společníků v zásadě zachovává po vzoru výše uvedeného. Nejvyšší soud ČR ve svém usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2009, sp. zn. 15 Tdo 294/2009, podal, že *„definičním znakem právnických osob je totiž mimo jiné jejich majetková samostatnost, jejímž*

výrazem je jednak to, že mají vlastní majetek, a jednak to, že jen ve vztahu k tomuto majetku nesou samostatnou majetkovou odpovědnost v právních vztazích, do nichž vstupují. Společníci jednotlivých obchodních společností tedy nejsou podílovými spoluvlastníky (spolumajiteli) majetku obchodní společnosti, ale jejich vztah k obchodní společnosti a k jejímu majetku je vymezen souborem práv a povinností společníka. Majetková práva společníků spočívají zpravidla v podílu na přímém zisku obchodní společnosti a v možnosti převodu obchodního podílu (akcií). Za závazky kapitálových obchodních společností (akciová společnost a společnost s ručením omezeným) společníci neručí anebo ručí jen omezeně."

Dostává tomu i zákon o obchodních korporacích,[8] kdy **nezavádí pravidla sejmutí korporátní masky, ale navazuje na ně** tím, že pro případné poškození společnosti a její následnou nemožnost plnit zavádí ručení vlivné osoby za splnění dluhů ovlivněné osoby. Ve smyslu ustanovení § 71 odst. 3 zákona o obchodních korporacích tak **vlivná osoba ručí věřitelům ovlivněné osoby za splnění těch dluhů, které jim ovlivněná osoba nemůže v důsledku ovlivnění zcela nebo zčásti splnit**. Tím se kombinuje ochrana jak samotné společnosti, tak jejích věřitelů. Samotná pravidla prolomení slupky odpovědnostního subjektu pak nejsou věcí zákona o obchodních korporacích, ale výkladu deliktních pravidel zákoníku občanského.[9]

Pokud by se praxe nespokojila s pouhou akcesorickou odpovědností společníků a byly by snahy o vytvoření doktríny odkrývání korporátních masek, je třeba pamatovat, že protržení korporátního závoje či odkrývání korporátních masek nemá sloužit k narušení omezené odpovědnosti, ale k zamezení vytváření bezbřehé neodpovědnosti. Preventivní kontrolou na vstupu proti zneužití korporátní formy pak může být např. náročnější administrace na založení korporace či základní kapitál, i když osobně mám pevně za to, že výsledkem budou spíše negativní externality v podobě mimo jiné snížení konkurenceschopnosti českého korporačního práva na evropském a i světovém hřišti. Je tedy třeba pamatovat, že základními principy protržení závoje jsou: (a) jde o výjimečný postup, obecně se upřednostňuje majetková samostatnost korporací a omezená odpovědnost jejích vlastníků, (b) realizuje se zásadně soudní cestou, (c) důkazní břemeno leží na osobě, dovolávající se protržení. Zároveň ale mějme na paměti to, že cílem korporace by mělo být (a) snižování nákladů podnikání, (b) využití výhod synergie a specializace, (c) a tím docílení vyššího (lepšího) přínosu (užitku).[10]

Mgr. Konstantin Lavrushin,
spolupracující advokát

DBK PARTNERS, advokátní kancelář, s.r.o.

V Parku 2323/14
148 00 Praha 4

Tel.: +420 244 912 463
Fax: +420 244 912 803
e-mail: ak@dbkp.cz

---

[1] Hurdík, J., Právnické osoby a jejich typologie, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2003, s. 71.
[2] Kühn, Z., Fikce samostatnosti právnických osob a její prolomení, Právní rozhledy, 2003, 11, s. 542.
[3] Ibid.
[4] BGH, 05.6.1975 - II ZR 23/74, BGHZ 65, 15 („ITT“); BGH, 05.2.1979 - II ZR 210/7, NJW 1980, 231 („Gervais/Danone“); BGH, 16.9.1985 - II ZR 275/84, BGHZ 95, 330 („Autokran“); BGH, 20.2.1989 - II ZR 167/88, BGHZ 107, 7 („Tiefbau“); BGH, 23.9.1991 - II ZR 135/90, BGHZ 115, 187 („Video“); BGH, 29.3.1993 - II ZR 265/91, BGHZ 122, 123 („TBB“).
[5] BGH, 17. 9. 2001 - II ZR 178/99, BGHZ 149, 10 („Bremer Vulkan“).
[6] BGH, 24. 6. 2002 - II ZR 300/00, BGHZ 151, 181 („KBV“).
[7] BGH, 16.07.2007 - II ZR 3/04, BGHZ 173, 246 („TriHotel“).
[8] Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), v účinném znění.
[9] Srov. In důvodová zpráva k zákonu o obchodních korporacích.
[10] Blíže In Havel, B., Obchodní korporace ve světle proměn, Praha, Auditorium, 2010, s. 51.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Návrh nového zákona o digitální ekonomice
- Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. – zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku
- Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách
- Promlčení zápůjčky bez určení splatnosti v judikatuře Nejvyššího soudu
- Rozvod s mezinárodním prvkem a související otázky péče o děti a výživného
- Příkaz a příkaz na místě v přestupkovém řízení vedeném orgány inspekce práce
- Letiště a letecké stavby
- Problematické aspekty změn v úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku
- Autonomní mobilita optikou české legislativy. Kdy se na silnicích dočkáme vozidel bez řidiče?
- Rodičovská odpovědnost po novele občanského zákoníku: Jak nové principy rovnosti, spolupráce a ochrany dítěte mění praxi soudů a rodin
- Lhůta a povinnosti při vyrozumění oznamovatele o výsledku posouzení oznámení